

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΘΑΙΚΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Η'. - ΤΕΥΧ. Α' ΚΑΙ Β'.

ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ ΚΑΙ ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ

Ὅσα ἔστι περὶ τοῦ τοῦ δευτέρου ἀθλοῦ
βουλεύματα ἢ περὶ παιδείας καὶ αἰσῶ καὶ
τῶν αὐτοῦ εἰκῶν. (Πλάτ. Θεάγ.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1885

Ε.Υ.Δ. της Κ.τ.Π.
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2008

ἦτο μέγα, διότι ταῦτα δὲν ἐπωλοῦντο μόνον ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἐπαρχίαις. Παντοῦ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους μικρὸν κατὰ μικρὸν συνεστήθησαν βιβλιοπωλεῖα, ἢ δὲ Ταρσός, Ἀλεξάνδρεια, Καρχηδών, Ἀντιόχεια, Σμύρνη, Ἀπολλωνία, Μασσαλία, Ἀθῆναι καὶ ἄλλαι ἦσαν αἱ ἐπισημότεραι ἔδραι τῶν γραμμάτων.

Ἡ τιμὴ τῶν βιβλίων ἐν Ῥώμῃ ἦν διάφορος ἀναλόγως πρὸς τὴν καλλιγραφίαν, τὴν ἐξωτερικὴν διακόσμησιν, τὴν ἀκρίβειαν, τὴν ἀρχαιότητα καὶ τὸ σχῆμα. Ἐκ τῆς μεγίστης αὐτῶν διαδόσεως δύναται τις νὰ εικάσῃ ὅτι δὲν ἦσαν πολὺ δαπανηρὰ, διότι καὶ ἐν ποιήματι τινι τοῦ Στατίου μνημονεύεται ἡ τιμὴ 10 ἀσπίων δηλ. ἐβδομήκοντα λεπτῶν διὰ βιβλίον ἐκ νέου παπύρου μετὰ ἐρυθροῦ περικαλύματος καὶ δύο περονῶν, ὅπερ ὁ ποιητὴς ἔδωκε εἰς τὸν φίλον του. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπιγράμματα τοῦ Μαρτιαλίου ἠδύνατό τις ν' ἀγοράσῃ ἀνθ' ἑπτὰ δραχμῶν.

Μεθ' ὅλα ὅμως ταῦτα οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἐν τῇ ἀρχαιότητι καὶ ἡ διάδοσις τῶν πνευματικῶν προϊόντων ἦτο δυσκολωτάτη καὶ ἡ κτήσις αὐτῶν πάντοτε δαπανηρὰ, καὶ ὅτι ἡ θεία τῆς τυπογραφίας ἐφεύρεσις κατέστησε τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας τὰ ἔργα κοινὰ τοῖς πᾶσι καὶ εὐπρόσιτα, καὶ συνετέλεσε τὰ μάλιστα εἰς τὴν διανοητικὴν μόρφωσιν τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διάδοσιν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ε. ΓΑΛΑΝΗΣ.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΚΟΥΡΤΙΟΣ.

Ἀφοῦ ἐν Γερμανίᾳ διὰ τῶν ἐργασιῶν τοῦ περιφήμου γλωσσολόγου Φραγγίσκου Βοππίου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Βερολίνῳ πανεπιστημίου εἰσῆχθη ἡ σπουδὴ τῆς ἀρχαίας Ἰνδικῆς γλώσσης, ἀνεπτύχθη νέα ἐπιστήμη ἢ καλουμένη συγκριτικὴ γλωσσολογία, πρὸς ἣν οὐδεμίαν δύναται νὰ συγκριθῇ καὶ κατὰ ταχεῖαν ἐξάπλωσιν καὶ κατὰ τὸ καινοφανές τῶν ἐξαχθέντων ἀποτελεσμάτων.

Ὁ χαρακτήρ τῆς ἐπιστήμης ταύτης συνίσταται ἐν τούτῳ, ὅτι δι' ἀκριβοῦς συγκρίσεως τοῦ σχηματισμοῦ τῶν τύπων τῶν καθ' ἑκάστας γλωσσῶν πρὸς ἀλλήλας ζητεῖ νὰ φθάσῃ εἰς σταθερὰν κρίσιν, περὶ τῆς ἀμοιβαίας συγγενείας τούτων καὶ τῆς κοινῆς αὐτῶν καταγωγῆς ἐκ μιᾶς ἀρχικῆς γλώσσης, ἣτις κατὰ τὴν περίοδον τῶν χιλιᾶδων αἰώνων διεσπάρθη καὶ ἐν τοῖς καθ' ἕκαστον αὐτῆς κλάδοις περαιτέρω διεμορφώθη.

Καίτοι δὲν κατορθώθη ἔτι πράγματι νὰ ἀποδειχθῇ ἡ μία καὶ μόνη γλῶσσα δι' ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, οὐχ ἤττον ὅμως, χάρις εἰς τὴν νέαν ταύτην ἐπιστήμην, ἀπηλλάγημεν ἐκ τοῦ χάους τῶν προτέρων ἀσαφῶν παραστάσεων περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ἀναπτύξεως τῆς ἀνθρωπίνης γλώσσης. Ἡ συγκριτικὴ γλωσσολογία ἀπέδειξεν ἡμῖν μετὰ μεγάλης ἀκριθείας σειρὰν μεγάλων συμπλεγμάτων γλωσσῶν, αἵτινες δύνανται νὰ ἀναχθῶσιν εἰς μίαν εἰδικὴν ἀρχικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ καθ' ἕκαστον ταῦτα συμπλέγματα περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ὁποίων καὶ περιορισμοῦ εἰς ὑποτεταγμένα σημεῖα δὲν ἐπικρατεῖ ἔτι πλήρης ὁμοφωνία, διηρέθησαν ἐπίσης ὑπὸ τῶν λογίων ἕνεκα τῆς μεγάλης διαφορᾶς τῆς μορφώσεώς των διὰ τῆς ἐρεῦνης εἰς διάφορα συμπλέγματα. Τὸ σπουδαῖον γλωσσικὸν στέλεχος εἶναι τὸ Ἰνδογερμανικὸν ἢ Ἰνδοευρωπαϊκόν· διότι εἰς τοῦτο ἀνήκουσιν, ὡς τὸ ὄνομα ἤδη δεικνύει, ἡ γλῶσσα ἡμῶν καὶ τὸ μέγιστον μέρος τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν γλωσσῶν.

Τὰς βάσεις πρὸς τὴν ἐρευναν τοῦ μεγάλου τούτου γλωσσικοῦ στελέχους ἔθηκεν ὁ Βόππιος ἐν τῷ σπουδαιστάτῳ του ἔργῳ «Συγκριτικὴ γραμματικὴ τῆς Σανσκριτικῆς, Ζενδικῆς, Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλώσσης,» καὶ μέγας ἀριθμὸς λογίων ἐπὶ ταύτης ἐπωκοδόμησε περαιτέρω. Ἄλλ' οὐδεὶς ἐκτήσατο τόσην σπουδαιότητα, ὅσην ὁ πρὸ μικροῦ, ἕνεκα ἀποπληξίας τὸν βίον τελευτήσας Γεώργιος Κούρτιος, καθηγητῆς τῆς φιλολογίας ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Λειψίας καὶ ἀδελφὸς τοῦ περιφήμου ἀρχαιολόγου καὶ ιστορικοῦ Ἐρνέστου Κουρτίου ἐν Βερολίνῳ.

Ὁ Γεώργιος Κούρτιος ὑπηρέτησεν ἐξόχως τὴν ἐπιστήμην διαδοῦς τὴν κατ' ἀρχὰς ὑπὸ τῆς κλασικῆς φιλολογίας ὑποβλεπομέ-

νην γλωσσολογίαν οὐ μόνον ἐν Γερμανίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐκτὸς αὐτῆς, διότι ἐπεξεργάσθη μεθοδικῶς τὰ ἀποτελέσματα ταύτης, καθ' ὅσον ταῦτα ἦσαν σπουδαῖα διὰ τὴν ἀρχαίαν κλασικὴν φιλολογίαν, καὶ οὕτω καὶ εἰς τοὺς ὀλίγον μεμνημένους κατέστησε καταληπτὰ καὶ ἐπωφελῆ τὰ ἐξαγόμενα τῆς νέας ἐπιστήμης.

Τοῦτο ἦτο ἔτι μᾶλλον ἀναγκαῖον καθ' ὅσον ὡς εἰς νέας ἐπιστημονικὰς προόδους συμβαίνει, ὑπερπηδῶντα πολλάκις τὰ ὄρια τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας, καὶ τοῦτο μόνον δι' αὐστηρᾶς μεθόδου ἠδύνατο ἐπιτυχῶς νὰ καταπολεμηθῆ. Πρὸς τοῦτο λοιπὸν ἐκλήθη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὁ Γεώργιος Κούρτιος, ὅστις ὅλως ἰδιαζόντως παρεσκευάσθη.

Ἐν Λυβέκῃ τῇ 16 Ἀπριλίου 1820 γεννηθεὶς παρεσκευάσθη ἱκανῶς διὰ τὴν πανεπιστημιακὴν αὐτοῦ σπουδὴν ἐν τῷ ἐκεῖ Γυμνασίῳ. Τῷ 1838 εἰσῆλθεν εἰς τὸ πανεπιστήμιον τῆς Βόννης, ἧτις τότε ἔνεκα τῆς μεγάλης φιλολογικῆς ἀξίας τοῦ νεωστὶ ἀποθανόντος Φριδερίκου Ῥιτσελίου (Fr. Ritschl) εἶχε καταστῆ τὸ κέντρον τῆς γερμανικῆς φιλολογίας. Ὁ Κούρτιος ὑπὲρ τοῦ μέλλοντος σταδίου του δὲν ἠδύνατο νὰ λάβῃ κρείττονα μεθοδικὴν παιδευσιν ἢ τὴν παρεχομένην ὑπὸ τῆς σχολῆς τοῦ Ritschl, ἀλλὰ συνάμα συνέδεε διὰ ταύτης καὶ τὸν δεσμὸν ἐκεῖνον μετὰ τοῦ τῆς κλασικῆς φιλολογίας καὶ τῆς συγκριτικῆς ἐρεύνης τῶν γλωσσῶν, ὅστις ὑπ' αὐτοῦ μὲν οὐδέποτε διεσπάσθη, ἀλλ' ὅστις πρὸς βλάβην ἀμφοτέρων τῶν ἐπιστημῶν ὑπ' ἄλλων τόσον συχνὰ διερράγη. Ἐκ Βόννης μετέβη ὁ Κούρτιος εἰς Βερολίνον καὶ ἐγένετο μαθηθητῆς τοῦ Βοππίου, οὗ ἐδόθη τὸ τελευταῖον κύρος τῆς τάσεως τῶν σπουδῶν του. Ἡ διδακτορικὴ αὐτοῦ διατριβή, ἧτις τῷ 1842 ἐδημοσιεύθη, μαρτυρεῖ τὴν εὐθυσιν ταύτην. Κατὰ πρῶτον ἀνεπτύχθησαν ἐνταῦθα οἱ νόμοι τῆς μορφώσεως τῶν ἑλληνικῶν λέξεων κατὰ τὴν θεωρίαν τῆς νέας ἐπιστήμης. Ἐνταῦθα δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ γείνη λόγος περὶ συμπάσης τῆς συγγραφικῆς ἐνεργείας τοῦ σοφοῦ καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη, ἀλλὰ νὰ ἐξάρωμεν μόνον τὰ κύρια αὐτοῦ ἔργα, δι' ὧν ἐδραιώθη διαρκῶς ἡ σπουδαιότης τούτου.

Τὰ δὲ ἔργα ταῦτα εἶνε ἡ Ἑλληνικὴ γραμματικὴ καὶ τὸ σοφὸν αὐτοῦ ἔργον: Στοιχεῖα τῆς Ἑλληνικῆς ἔτυμολογίας.

Ἐνῶ ὁ Κούρτιος ἐν τῷ τελευταίῳ ἔργῳ τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας ὡς πρὸς τὴν παραγωγὴν τῶν λέξεων ἔθηκε στερεὰ θεμέλια καὶ ἀπέτρεψε τοὺς λογίους ἀπὸ τὰς ἀμφιταλαντεύσεις καὶ παραπλανήσεις, αἵτινες εὐκόλως παρέπονται τῇ εὐμεθόδῳ ἔτυμολογίᾳ, εἰσαγαγὼν διὰ τῆς γραμματικῆς τοῦ τὰ ἐξαγόμενα τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας κατὰ πρῶτον ἐν τοῖς ἡμετέροις Γυμνασίοις. Διὰ τοῦ βήματος τούτου ἐκτίσατο ὁ Κούρτιος ἐπὶ συμπάσης τῆς Ἑλληνικῆς διδασκαλίας ῥοπήν, ἀφήσασαν ἐποχὴν, ἀντικαταστήσας τὰς ἀρχαίας καὶ ἡμαρτημένας παραδόσεις διὰ νέων γνώσεων ὀρθοτέρων, ἃς ἐδίδαξεν ἡ γλωσσολογία. Οὕτω κατέστη δυνατόν εἰς τὴν νεότητά, νὰ ἐπισκοπήσῃ μετ' ἐνδιαφέροντος τὴν Λατινικὴν καὶ Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, αἵτινες συνεδέοντο τόσῳ στενῶς διὰ συγγενείας, ἥς οὔτε προαίσθησιν κἂν εἶχεν ἡ ἀρχαία Γραμματικὴ. Ἡ ἀνατροπὴ αὕτη παρέσχεν αὐτῷ ἰκανῶς ἀγωνίας, οἵτινες δυστυχῶς δὲν διεξήχθησαν εὐπρεπῶς ὑπὸ τῶν ἐναντίων. Ἀλλὰ τέλος ἤρατο ὁ Κούρτιος τὴν νίκην, ἣν δυνάμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ διδασκαλία τῶν κλασικῶν γλωσσῶν δὲν εἶναι ἐπαρκής, ἂν μὴ ληφθῶσιν ὑπ' ὄψει τὰ ἐξαγόμενα τῆς συγκριτικῆς γλωσσολογίας.

Ὡς ἀκαδημαϊκὸς καθηγητὴς ὑπηρέτησε κατὰ πρῶτον ὡς ὑφηγητὴς ἐν Βερολίνῳ, εἶτα ὡς ἔκτακτος ἐν Πράγᾳ καὶ μετὰ 5 ἔτη ἐν Κιέλῳ ὡς τακτικὸς. Ἐντεῦθεν μετέβη εἰς Λειψίαν τῷ 1862, καὶ ἐνταῦθα διδάσκων ἐν τῷ πανεπιστημίῳ μέχρι τέλους τοῦ βίου του παρέμεινεν. Ἐνταῦθα ὁ Κούρτιος ἀνέπτυξεν εὐρυτέραν ἐνέργειαν. Διὰ τῶν παραδόσεών του περὶ Ἑλληνικῆς Γραμματικῆς, περὶ τῆς Γραμματικῆς τῶν Ἰταλικῶν διαλέκτων καὶ τοῦ Ὀμήρου, αἵτινες πᾶσαι ἐξεῖχον κατὰ τὴν σπανίαν καθαρότητα, εἰσῆγε μετὰ μεγίστης δεξιότητος τοὺς νέους θεολόγους εἰς τὴν σπουδὴν τῆς συγκριτικῆς φιλολογίας καὶ παρεσκεύαζεν οὕτω τοὺς διδασκάλους, οἵτινες προωρισμένοι ἦσαν νὰ διδάσκωσιν ἐν Γυμνασίοις Ἑλληνικὰ κατὰ τὴν γραμματικὴν του.

Ἄλλὰ καὶ ἐν ἐπιστημονικῷ φροντιστηρίῳ συνελέγοντο ἐκεῖνοι ἐκ τῶν ἀκροατῶν του, οἵτινες ἐσκόπουν εἰδικῶς νὰ σπουδάσωσι τὴν ἐπιστήμην τῆς γλωσσολογίας. Πόσω δὲ καλῶς καὶ ζωηρῶς ἐπέδρα ὁ διδάσκαλος ἐπὶ τοὺς μαθητάς του ἄριστα ἀποδεικνύουσιν αἱ κατὰ σειρὰν ἐκδοθεῖσαι μελέται εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν γραμματικὴν, αἵτινες ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου ἀπὸ τοῦ 1868 περιέχουσι κατ' ἐξοχὴν σὰς ἀνθυποστάτους ἐργασίας τῶν μαθητῶν, μὴ ἀποκλειομένης τῆς συνεργίας ἄλλων. Συνάμα δὲ διετήρει τὴν συνάφειαν πρὸς τὴν κυρίως κλασικὴν φιλολογίαν διὰ τούτου, ὅτι αὐτὸς ἦτο ἅμα καὶ διευθυντὴς τοῦ φιλολογικοῦ φροντιστηρίου.

Μετὰ τοῦ Γεωργίου Κουρτίου ἀπώλεσε τὸ πανεπιστήμιον τῆς Λειψίας ἓνα τῶν κορυφαίων αὐτοῦ καθηγητῶν. (*) Ε. Γ.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑλληνικὸς φιλολογικὸς σύλλογος ἀπεφάσισεν, ἵνα ἐπὶ τῆς εἰκοσιπενταετηρίδι αὐτοῦ, κατὰ τὸ προσεχὲς ἔτος, καλέσῃ τοὺς λογίους καὶ ἐπιστήμονας Ἕλληνας εἰς ἐπιστημονικὸν συνέδριον, ὅπερ ἀρχόμενον τῇ 16 αὐγούστου διαρκέσει ἐπὶ δεκαήμερον. Σκοπὸς τοῦ συνεδρίου ἔσται ἡ σκέψις πρὸς μείζονα καλλιέργειαν καὶ διάδοσιν τῶν γραμμάτων καὶ τῶν ἐπιστημῶν ἐν ταῖς κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἑλληνικαῖς χώραις α') δι' ἀνακοινώσεως διαφόρων πραγματειῶν καὶ β') διὰ χρηματικῶν προσφορῶν.

ΠΡΟΣΩΡΙΝὸν ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

Τῶν θεμάτων ἃ ὑποβάλλει ἡ πρὸς διοργάνωσιν τοῦ Συνεδρίου ἐπιτροπὴ.

Τὰ μέλη δύνανται καὶ ἄλλα πραγματεύσασθαι θέματα ἃ ἂν νομίζωσιν οἰκειότερα ταῖς ἰδίαις μελέταις. Ὡς ἐρρήθη ἐν τῷ ἄρθρῳ 7 τὰ θέματα τῶν ἀναγνωσθησομένων πραγματειῶν μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν γραψάντων δεόν πεμφθῆναι τῇ ἐπιτροπῇ κατὰ Μάϊον 1886.

(*) Ἐλήφθη ἐκ τῆς Illustrirte Zeitung τῆς Λειψίας.